

قرآن و فلسفه نبوت

اهداف و فواید بعثت (رستاخیز) پیامبران در قرآن

تهیه کننده: علی رجبی

- ضرورت بعثت انبیا با وجود عقل در انسان (سخن رهبر شهید انقلاب)
- دو حجت ظاهر و باطن بر مردم (حدیث امام کاظم علیه السلام)
- اهداف و فوائد بعثت پیامبران در قرآن (۱۹ مورد)
- فلسفه نبوت از دیدگاه علی علیه السلام (نهج البلاغه)
- سخن امام صادق علیه السلام درباره فلسفه بعثت پیامبران
- حکمت بعثت در روایات

ضرورت بعثت انبیا با وجود عقل در انسان

دو دلیل بر اینکه عقل به تنهایی برای هدایت بشر کفایت نمی کند:

۱. عقل بشر محدود است، بی نهایت نیست، در حالی که نیازهای انسان، بی نهایت است.

۲. به واقعیت های تاریخی و علمی نگاه کنید، آیا خردها توانستند؟

آیا عقلایی مانند ارسطو (معلم اول)، افلاطون و سقراط توانستند بشر را اداره کنند؟

انسانیت تا به یک مبدا و نقطه ای فراتر، بالاتر و عمیق تر از خرد انسان متصل نباشد نمی تواند راه به هدایت و سعادت برساند.

تعریف نبوت: انسان به یک نیروی بالاتر، یک هدایتی قوی تر و عمیق تر از هدایت حس، غریزه و عقل، نیازمند است.

نبوت: رستاخیزی پس از آرامش

فلسفه ارسال انبیا بیرون آوردن عقل های دفن شده است:

و يُثِيرُوا لَهُمْ دَفَائِنَ الْعُقُولِ گنجهای پنهانی عقلها را آشکار سازند
[نهج البلاغه، خطبه اول]

دانش بشری برای هدایت کافی نیست

حواس ظاهری و غرائز نهانی و برتر از آن، دانش و معرفت بشر برای هدایت وی به سرمنزل سعادت بسنده نیست و آدمی به هدایتی فراتر از هدایت خرد که راهبر فرد باشد نیازمند است و این هدایت، وحی است.

[طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن، ص ۲۴۸]

دو حجت ظاهر و باطن بر مردم

امام کاظم علیه السلام:

يا هِشامُ، إِنَّ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حُجَّتَيْنِ : اى هشام! خداوند را بر مردم دو حجت است:

۱. حُجَّةٌ ظَاهِرَةٌ دليل آشکار

۲. حُجَّةٌ بَاطِنَةٌ و دليل نهان

فَأَمَّا الظَّاهِرَةُ فَالرُّسُلُ و الْأَنْبِيَاءُ و الْأَئِمَّةُ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ، حُجَّتُ أَشْكَارِ، رَسُولان و پیامبران و امامان عليهم السلام هستند
و أَمَّا الْبَاطِنَةُ فَالْعُقُولُ و حُجَّتُ نُهَانِ خُرْدَه‌ایند.

[بحار الانوار، ج ۱، ص ۱۳۷ و ج ۷۸، ص ۳۰۰ - الکافی، ج ۱، ص ۱۵ - وسائل الشیعه، ج ۱۵، ص ۲۰۶ - تحف العقول، ص ۶۱۶]

اهداف و فوائد بعثت پیامبران در قرآن (۱۹ مورد)

۱. تثبیت و تکمیل توحید در جامعه

۲. تلاوت آیات الهی

۳. تعلیم کتاب های آسمانی و امور ناشناخته

۴. تعلیم حکمت

۵. تزکیه و پاکسازی و تربیت

۶. برپایی قسط و عدالت

۷. آزادی انسان ها

۸. نجات از تاریکی های فکری، عقیدتی، اخلاقی، عملی و حرکت به سوی نور

۹. بشارت و انداز

۱۰. اتمام حجت بر انسان ها

۱۱. قضاوت و داوری در رفع اختلافات و منازعات

۱۲. دعوت به حیات و زندگی کامل واقعی

۱۳. ابلاغ رسالت (پیام های خدایی) و خشیت الهی

۱۴. وجوب اطاعت از پیامبران الهی

۱۵. تذکر و یادآوری (بیداری فطری انسان ها)

۱۶. هدایتگری

۱۷. اصلاح اخلاقی جامعه

۱۸. خیرخواهی و نصیحت مردم

۱۹. سفارش به صفات ستوده اخلاقی و آداب اجتماعی (۱۰ فرمان قرآن)

۱. تثبیت و تکمیل توحید در جامعه (دعوت به یگانگی خداوند و مبارزه با طاغوت و بت پرستی):

هدف از آفرینش آدمی، آشنایی با مبدا و معاد است. کسی که به مبدا شناخت ندارد در حد حیوان توقف کرده است. باید پیامبران الهی بیایند تا بشر را از ذلت شرک و بت پرستی به توحید فراخوانند.

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا ۖ أَنْ اَعْبُدُوا اللَّهَ
وَأَجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ ۚ ﴿۱﴾ و ما در هر امتی رسولی برانگیختیم که خدا را پرستید
و از طغیانگر دوری کنید. ﴿نحل ۳۶﴾

قرآن هر یک از پیامبرانی را که نام می برد نخستین برنامه، سخن و پیام آنان را دعوت به توحید معرفی می کند. ﴿عنکبوت ۳۶، اعراف ۵۹، ۷۳، ۶۵ و ۸۵﴾

قَالَ يُقَوْمِ اَعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهِ غَيْرُهُ... ﴿اعراف ۸۵﴾

و به سوی مردم مدین، برادرشان شعیب را [فرستادیم،] گفت: ای قوم من! خدا را پرستید که شما را جز او معبودی نیست

امیر مومنان علی علیه السلام نیز می فرماید :

خداوند پیامبران را برانگیخت تا آنچه را که بندگان خدا درباره توحید و صفات خدا نمی دانند فراگیرند و به ربوبیت و یگانگی خدا پس از انکار، ایمان آورند.

[نهج البلاغه، خطبه ۱۴۳]

فرستادن انبیا برای تحقق هدف آفرینش انسان است پس هدف اصلی ارسال پیامبران همان هدف آفرینش آدمی است. در کنار این هدف اصلی، اهداف فرعی و میانی هم وجود دارد.

۲. تلاوت آیات الهی (رسالت پیامبر اکرم نتیجه دعای ابراهیم علیه السلام)

رَبَّنَا وَأَبْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ پروردگارا! در میان آنان پیامبری از خودشان برانگیز

۱. يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَاتِكَ که آیات تو را بر آنان بخواند

۲. وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ و آنان را کتاب و حکمت بیاموزد

۳. وَيُزَكِّيهِمْ و [از آلودگی‌های ظاهری و باطنی] پاکشان کند

۴. إِنَّكَ أَنْتَ الْغَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿بقره ۱۲۹﴾ زیرا تو توانای شکست‌ناپذیر و حکیمی

۳. تعلیم کتاب های آسمانی و امور ناشناخته (فرستاده ای از میان خودتان)

کَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِّنْكُمْ هَمَان گونه که در میان شما رسولی از خودتان فرستادیم

۱. يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا که همواره آیات ما را بر شما می خواند

۲. وَيُزَكِّيْكُمْ و شما را پاک و پاکیزه می کند

۳. وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ و کتاب و حکمت به شما می آموزد

۴. وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿بقره ۱۵۱﴾ و آنچه را نمی دانستید به شما تعلیم می دهد

۴. تعلیم حکمت (نعمت بزرگ خداوند بر مومنان)

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ

یقیناً خدا بر مؤمنان منت نهاد که در میان آنان پیامبری از خودشان برانگیخت

۱. يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَاتِهِ ۚ

که آیات او را بر آنان می خواند

۲. وَيُزَكِّيهِمْ

و پاکشان می کند

۳. وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ

و کتاب و حکمت به آنان می آموزد

۴. وَإِنْ كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿آل عمران ۱۶۴﴾

و به راستی که آنان پیش از آن در گمراهی آشکاری بودند

۵. تزکیه و پاکسازی و تربیت (بزرگترین نعمت خداوند بر انسانها)

- هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ
 ۱. يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ ۚ تا آیات او را بر آنان بخواند
۲. وَيُزَكِّيهِمْ ۚ و آنان را پاکشان کند
۳. وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ ۚ و به آنان کتاب و حکمت بیاموزد
۴. وَإِنْ كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿جمعه ۲﴾ و آنان به یقین پیش از این در گمراهی آشکاری بودند

از تلاوت تا تعلیم امور ناشناخته؛ پنج گام برای عروج

[اهداف بعثت (رستاخیز و پیرانگیختگی) پیامبر خاتم(ص)]

«در آیه ۱۵۱ سوره بقره، به پنج مورد از وظایف و اقدامات انسان ساز پیامبر رحمت (صلی الله علیه وآله) اشاره شده است: اقدام تبلیغی با تلاوت آیات الهی؛^۱ گونه ای از خواندن که شنونده را به تدبّر و عمل فرا می خواند. گام اول) اقدام علمی با آموزش کتاب الهی و مجموعه قوانین و مقررات دین. گام دوم) اقدام علمی با آموزش حکمت؛ یعنی دانش نظری (براهین توحیدی، بود و نبودها) و دانش عملی (پندهای اخلاقی، باید و نیایدها). گام سوم) اقدام عملی با تزکیه و پرورش جانها؛ که علت غایی و هدف اصلی فرستاده الهی پس از تعلیم است.^۲ گام چهارم) اقدام علمی با آموزش علوم که جز از طریق وحی به آن دسترسی نیست. پیامبر(ص) از معارف و حقایق خبر می دهد گام پنجم) که فکر و اندیشه انسان، با همه پیشرفت او در علم و صنعت از دسترسی به آنها ناتوان است. در نتیجه) نخست باید گوش های انسان با کلمات حق آشنا شود، تا از اعماق این کلمات، محتوی کتاب را درک کنند و بعد به حکمت یعنی اسرار آن آشنا شوند و به دنبال همه این ها روح و جسمشان پاک و پاکیزه شود، و در نهایت آموختن اموری که وصول انسان به آن از طریق عادی امکان پذیر نیست. خداوند نفرمود: پیامبر، آنچه را نمی دانید به شما می آموزد بلکه فرمود: چیزی به شما می آموزد که شما هیچ گاه در فهم آن خودکفا نبوده و نخواهید بود، زیرا فعل مضارع مقرون به «کان» منفی به عجز و ناتوانی بشر در ادراک معارف و مطالبی اِشعار دارد که نیل به آنها بدون واسطه وحی میسر نیست چنانکه این تعبیر درباره شخص پیامبر(ص) نیز وارد شده است. [نساء/۱۱۳-شوری/۵۲]

وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ» بقره/۱۵۱

و به شما می آموزد آنچه را هرگز نمی دانستید

تعلیم دست نایافتنی ها (معارف و حیانی)

۲ تزکیه و تربیت

وَيُزَكِّيْكُمْ

و پاک می گرداند
[و شما را رشد می دهد]

۴ تعلیم حکمت

وَالْحِكْمَةَ

و فرزانتان را
[سنت پیامبر و ...]

۳ تعلیم کتاب

وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ

و می آموزد به شما
کتاب [قرآن]

۱ تلاوت آیات الهی

يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا

که می خواند بر شما آیه های ما را
[و پیروی می کند]

منابع: تفسیر مج ۷، ص ۴۹۲ و ۴۹۱ و ۵۰۵
تفسیر موضوعی (وحی و نبوت) ج ۳، ص ۱۷۰
آگاهیه:

۱- کلام خداوند نشانه ای دال بر وجود اوست، از این رو از آن به «آیات» تعبیر شده است.

۲- در تصویرنگاری نظم تزیینی افعال مضارع به دلیل نمایش پیام هدایتی و آموزه تربیتی آیه رعایت شده است.

«كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ»

همانگونه که فرستادیم در میان شما فرستاده ای از خودتان

آیات چهارگانه بعثت (بقره/۱۲۹ و ۱۵۱- آل عمران/ ۱۶۴- جمعه/۲)

در آیات چهارگانه ﴿بقره ۱۲۹ و ۱۵۱، آل عمران ۱۶۴ و جمعه ۲﴾ به چهار مورد از وظایف پیامبران اشاره شده است:

۱. تلاوت آیات الهی

۲. تعلیم کتاب

۳. تعلیم حکمت

۴. تزکیه و تربیت

یعنی نخست باید گوش های انسان با کلمات حق آشنا شود تا از اعماق این کلمات، محتوای کتاب را درک کنند و بعد به حکمت یعنی اسرار آن آشنا شوند و به دنبال همه اینها روح و جسمشان پاک و پاکیزه شود که هدف از تعلیم، تزکیه می باشد.

۶. برپایی قسط و عدالت (مقدمات اقامه عدل، بینات و کتاب و میزان)

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا به راستی پیامبران خود را فرستادیم [حق و باطل]

۱. بِالْبَيِّنَاتِ با دلایل آشکار

۲. وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ و نازل نمودیم با آنها کتاب

۳. وَالْمِيزَانَ و میزان

۴. لِيُقِيمَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ... ﴿حَدِيد ۲۵﴾ تا مردم به عدل و انصاف برخیزند

در این آیه سه موضوع، مقدمه اقامه عدل معرفی شده است:

الف. بینات: به معنای دلایل روشن که شامل معجزات و دلائل عقلی حقانیت دعوت پیامبران و اخبار پیامبران پیشین می شود

ب. کتاب: به کتاب های آسمانی اشاره دارد و شامل بیان معارف، عقائد، احکام و اخلاق است

ج. میزان: به معنای قوانینی است که معیار سنجش نیکی ها از بدی ها و ارزش از ضد ارزش و حق از باطل است

۷. آزادی انسان ها (هر قید و بندی که مانع کمال و رشد انسان هاست مانند جهل، بت پرستی، خرافات و ... را بر می دارد)

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ هُمَانِ كَسَانِي كَهَ از این رسول، پیامبر درس ناخوانده پیروی می کنند

الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ [وصف] او را نزد خویش در تورات و انجیل مکتوب می یابند

۱. يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ که آنها را به کار پسندیده فرمان می دهد و از کار ناپسند منع می کند

۲. وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ و پاکیزه ها را برایشان حلال

۳. وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ و پلیدی ها را بر آنان حرام می کند

۴. وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ

فَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ ۖ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿اعراف ۱۵۷﴾

و تکالیف سنگین و قید و زنجیرهایی را که بر آنها بود بر می دارد. پس کسانی که به او ایمان آوردند و حرمتش را نگاه داشتند و یاریش کردند و نوری را که با او نازل شده پیروی نمودند، هم آنان رستگارانند

سعادت به شرط تبعیت از نور

ظلمات است بترس از خطر گمراهی / حافظ

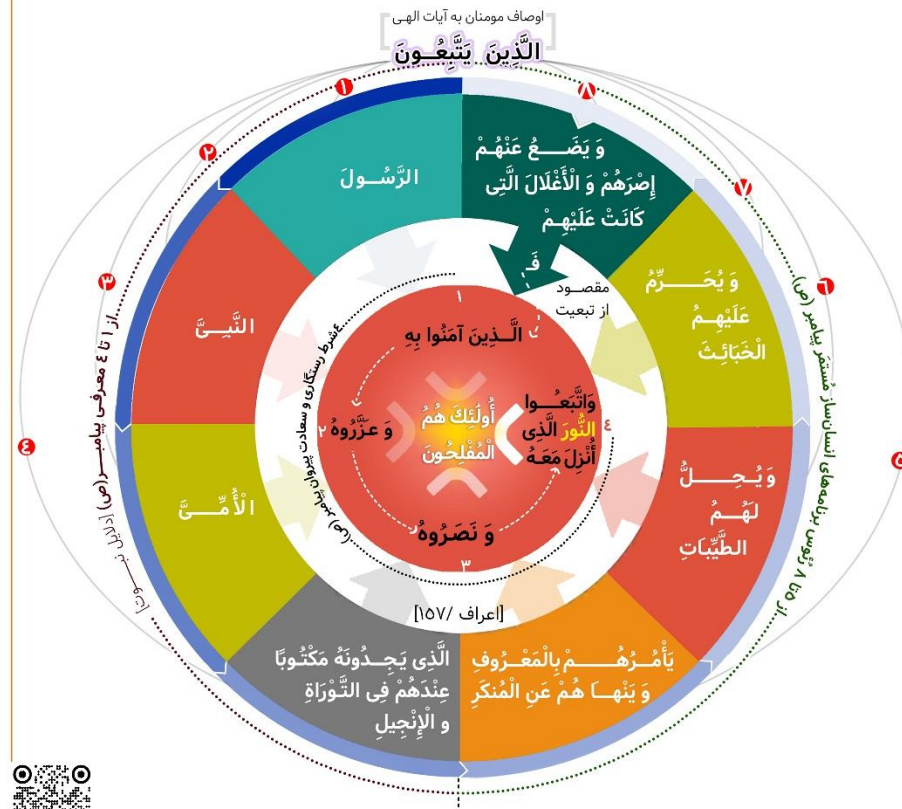

استراتژی‌ها به اختصار، برنامه‌ها و رویکردی است که افراد برای رسیدن به موفقیت‌ها، اجرا می‌کنند. حال سوال این است، از میان ۶۲۳۶ آیه قرآن، یک آیه سراغ دارید که رویکرد رسول هادی(ص) را به عنوان برترین الگوی (احزاب/۲۱) بشریت در عبارتی کوتاه و جامع معرفی کند؟ قرآن کریم، به عنوان کتاب هدایت (آل عمران/ ۱۳۸) و جاویدان الهی (انعام/۱۹) که مظهر نور الهی(مائده/۱۵) می‌باشد، در آیه ۱۵۷ اعراف به این پرسش پاسخ می‌دهد. خداوند، در بیان اوصاف مومنان به آیات الهی «...وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ» (اعراف/۱۵۶) ایشان را این چنین معرفی می‌کند:

- ۱- از آن فرستاده (پیامبر(ص)) ۲- پیام‌آور یا فایده بسیار ۳- درس ناخوانده ۴- همان که نام، و اوصافش با همان ویژگی‌ها در کتب عهدین نوشته شده است. سپس آیه در ادامه، رؤس برنامه‌های انسان‌ساز پیامبرخاتم (ص) را با پنج فعل مضارع که مبین استمرار این اهداف است، تبیین می‌کند: ۵- به امور شایسته عقل و شرع پسند فرمان می‌دهد و از کارهای ناشایسته و ناشناخته نزد عقل و شرع نهی می‌کند ۶- همه پاکیزه‌ها را چه ظاهری و چه معنوی حلال می‌کند. ۷- همه ناپاکی‌ها (مانند: مردار، خون، گوشت خوک و...) (مائده/۳) را تحریم می‌کند. ۸- هر قید و بندی که مانع کمال و رشد انسان‌هاست مانند: چهل و بت‌پرستی و خرافات و... را برمی‌دارد. آیه در انتها، مقصود از تبعیت رسول را که در واقع شروط سعادت و رستگاری پیروان اوست، در چهار فراز معرفی می‌نماید: ۱- ایمان به او ۲- و بازداشتن دشمنانش ۳- و یاری کردنش برای پیروزی ۴- و از همه مهمتر، پیروی از نوری (قرآن) که همراه او فرود آمده است.

اشارات:

اول: بر پایه ظاهر جمله «وَاتَّبِعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ» نزول شامل قرآن کریم و پیامبر اکرم(ص) بوده و اسناد «أُنْزِلَ» به هر دو حقیقت است: الف: نزول قرآن از مقام «کتاب مکنون» (واقعه ۷۸) و «أُمُّ الْکِتَابِ» (زخرف/۴) نزول پیامبر اکرم (ص) از مقام «لَدَى اللَّهِ» و «دَنَا فَتَدَلَّى» (نجم/۸) دوم: در احادیث «نور» بر امیرمومنان(ع) و ائمه(ع) تطبیق شده که از نسخ بیان مصداق کامل «نور» است که عدل قرآنند (نسیم، ج ۳ ص ۴۳۳ و ۴۷۲). سوم: «نبی» کسی است که از وحی الهی آگاهی دارد و خبر می‌دهد. «رسول» کسی است که علاوه بر نبی بودن، مسئول ابلاغ، اجراء و نظارت هم است. چهارم: در حدیث است پیامبراکرم (ص) به اصحاب فرمودند: پس از شما قومی می‌آیند که پیامبری را ندیده‌اند و تنها به وسیله کتاب و مکتوبی ایمان می‌آورند و آنگاه آیه ۱۵۷ اعراف را تلاوت فرمودند [مجمع البیان، ج ۴، ص ۱۷۵].

۸. نجات از تاریکی های فکری، عقیدتی، اخلاقی، عملی و حرکت به سوی نور و روشنایی حیات:

الرَّ َكُتُبٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ

الف لام را. [این] کتابی است که آن را به سوی تو نازل کردیم

لُتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ

تا مردم را به اذن پروردگارشان از تاریکی ها به سوی روشنایی در آوری

يَا ذَنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿١﴾ ابراهیم ﴿١﴾

به راه آن شکست ناپذیر ستوده

۹. بشارت و انداز (از اصلی ترین برنامه های پیامبران)

وَمَا تُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ ۖ

و ما پیامبران را صرفاً [به عنوان] بشارتگر و بیم رسان می فرستیم،

فَمَنْ ءَامَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿انعام ۴۸﴾

پس کسی که ایمان آورد و اصلاح کند، نه خوفی بر آنهاست و نه محزون می شوند

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۖ

ما تو را به حق فرستادیم تا بشارت دهنده و ترساننده باشی

وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ ﴿بقره ۱۱۹﴾

و تو مسئول [گمراهی] دوزخیان نیستی

۱۰. اتمام حجت بر انسان ها:

اگر پیامبران علیهم السلام نبودند ممکن بود مردم لجوج ادعا کنند که اگر پیامبران الهی آمده بودند ما با آغوش باز از آنها استقبال می کردیم و چنین و چنان بودیم...

رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿نسا ۱۶۵﴾

پیامبرانی که بشارتگر و هشدار دهنده بودند، تا مردم را پس از [فرستادن] پیامبران، در مقابل خدا دستاویزی نباشد و خداوند شکست ناپذیر حکیم است

وَلَوْ أَنَّا أَهْلَكْنَاهُمْ بِعَذَابٍ مِّن قَبْلِهِ لَقَالُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ مِن قَبْلِ أَنْ نَّذِلَّ وَنَخْزَىٰ ﴿طه ۱۳۴﴾

و اگر ما پیش از این به عذابی هلاکشان می کردیم، قطعاً می گفتند: پروردگارا! چرا پیامبری به سوی ما نفرستادی تا پیش از آن که به خواری و رسوایی افتیم از آیات تو پیروی کنیم؟

۱۱. قضاوت و داوری در رفع اختلافات و منازعات

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ ۚ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ ۚ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ ۚ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿بقره ۲۱۳﴾

مردم یک امت بودند، پس خدا پیامبران را مژده‌رسانان و بیم دهندگان فرستاد و همراه آنان کتابی به حق نازل کرد تا میان مردم در آنچه بر سرش اختلاف داشتند داوری کند، و در دین اختلاف نکردند مگر کسانی که به آنها رسیده بود، آن هم بعد از رسیدن شواهد روشن، به خاطر حسدی که میان آنها بود، پس خدا به خواست خود کسانی را که ایمان آوردند به حقیقت چیزی که مورد اختلاف آنها بود هدایت کرد، و خدا هر که را خواهد به راه راست هدایت می‌کند

يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ ... ﴿ص ۲۶﴾

ای داود! ما تو را در زمین جانشین کردیم، پس میان مردم به حق داوری کن

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَىٰكَ اللَّهُ ۚ ... ﴿نسا ۱۰۵﴾

همانا ما این کتاب را به حق بر تو نازل کردیم تا میان مردم طبق آنچه خدا به تو نشان داده است حکم کنی

۱۲. دعوت به حیات و زندگی کامل واقعی (حیات در تمام ابعادش مانند مادی، معنوی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، اخلاقی و ...)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اِ

ای مؤمنان!

اَسْتَجِيبُوا لِلّٰهِ وَلِلرَّسُولِ
ندای خدا و پیامبر را، اجابت کنید

إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ ۖ
آن گاه که شما را به پیامی حیاتبخش می خواند

وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ ۗ
و بدانید که خدا میان انسان و دل او حایل می گردد

وَأَنَّهُۥٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿انفال ۲۴﴾
و به حضور او گرد آورده می شوید

۱۳. ابلاغ رسالت (پیام های خدایی) و خشیت الهی

وَإِنْ تُكَذِّبُوا فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِّن قَبْلِكُمْ ۖ وَ إِنْ تَكْذِبُوا فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِّن قَبْلِكُمْ ۖ و اگر تکذیب می کنید، در حقیقت امت هایی که پیش از شما بودند نیز تکذیب کردند
وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا أَلْبَلُغُ الْمُبِينِ ﴿۱۸﴾ و بر پیامبر جز ابلاغ آشکار وظیفه ای نیست

الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ ۚ و آنان که همواره پیامهای خدا را به مردم می رسانند و از او می ترسند

وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ ۖ و از هیچ کس جز او واهمه ندارند

وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا ﴿۳۹﴾ احزاب و برای حسابرسی خدا کافی است.

۱۴. وجوب اطاعت از پیامبران الهی

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ

و هیچ پیامبری را نفرستادیم مگر آن که به اذن خدا فرمانش برند

وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا

رَحِيمًا ﴿نسا ۶۴﴾

و اگر آنها هنگامی که به خود ستم کردند، پیش تو می آمدند و از خدا آمرزش می خواستند و پیامبر [نیز] برای آنان طلب آمرزش می کرد، قطعاً خدا را توبه پذیر و مهربان می یافتند

۱۵. تذکر و یادآوری (بیداری فطری انسانها)

هَذَا بَلَّغٌ لِلنَّاسِ

این [قرآن] پیامی روشنی برای مردم است

وَلِيُنذِرُوا بِهِ

و برای این که بدان انداز شوند

وَلِيَعْلَمُوا أَنَّ مَا هُوَ إِلَهٌ وَحِدٌ

و بدانند که تنها او معبود یگانه است،

وَلِيَذْكُرُوا أَوْلُوا الْأَلْبَابِ ﴿٥٢﴾ ابراهیم

و تا صاحبان خرد پند گیرند

۱۶. هدایتگری

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ ^۱ بِالْهُدَىٰ
او کسی است که رسول خود را با هدایت

^۲ وَدِينِ الْحَقِّ
و دین حق فرستاد

لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ ۚ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿توبه ۳۳﴾
تا آن را بر هر چه دین است پیروز گرداند، هر چند مشرکان خوش ندارند

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا ﴿فتح ۲۸﴾

او کسی است که پیامبر خود را با هدایت و آیین درست [به سوی مردم] فرستاد تا آن را بر همه ادیان پیروز گرداند، و گواهی خدا کفایت می کند

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ ۚ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿صف ۹﴾

اوست که رسول خود را با هدایت و آیین درست فرستاد تا آن را بر همه ادیان چیره سازد، هر چند مشرکان را ناخوش آید

۱۷. اصلاح اخلاقی جامعه (قوم مدین و شعیب علیه السلام)

قَالَ يُقَوْمِ أَرَأَيْتُمْ كُنتُمْ عَلَىٰ بَيْنَةٍ مِّن رَّبِّي

وَرَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا ۚ

و او مرا موهبتی نیکو (نبوت) عطا کرده باشد

وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَىٰ مَا أَنهَيْكُمْ عَنْهُ ۚ

من نمی‌خواهم در آنچه شما را از آن باز می‌دارم خود خلاف آن کنم

إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ ۚ

و تا آن جا که بتوانم جز اصلاح نمی‌خواهم

وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ ۚ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿٨٨﴾

﴿هود ۸۸﴾

و توفیق من جز به یاری خدا نیست تنها بر او توکل کردم و فقط به سوی او باز می‌گردم

۱۸. خیرخواهی و نصیحت مردم

أُبَلِّغُكُمْ رِسَالَتِ رَبِّي پیام‌های پروردگار خویش را به شما می‌رسانم

وَأَنْصَحُ لَكُمْ و اندرزتان می‌دهم

وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿اعراف ۶۲﴾ و از خدا چیزها می‌دانم که شما نمی‌دانید

... و قَالَ يُقَوْمٍ لَقَدْ أَبَلَّغْتُكُمْ رَسُولَ رَبِّي و گفت: ای قوم من! به راستی من پیام پروردگارم را به شما رساندم

وَنَصَحْتُ لَكُمْ وَلَكِنْ لَا تُحِبُّونَ النَّاصِحِينَ ﴿اعراف ۷۹﴾ و شما را نصیحت کردم، و لیکن شما خیرخواهان را دوست نمی‌دارید

فَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يُقَوْمٍ لَقَدْ أَبَلَّغْتُكُمْ رِسَالَتِ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ ۖ فَكَيْفَ ءَاسَىٰ عَلَىٰ قَوْمِ
كَافِرِينَ ﴿اعراف ۹۳﴾

آن‌گاه [شعیب] از آنان روی گرداند و گفت: ای قوم من! حقیقت این است که من پیام‌های پروردگارم را به شما رساندم و اندرزتان دادم، پس چگونه بر قوم کافر تأسف بخورم؟

۱۹. سفارش به صفات ستوده اخلاقی و آداب اجتماعی (۱۰ فرمان قرآن)

یک. ممنوعیت هرگونه شرک در ادیان الهی **شش.** نهی از نزدیک شدن به مال یتیم

دو. وجوب احسان به والدین **هفت.** وفای عادلانه در خرید و فروش

سه. نهی از بی مهری به فرزندان بر اثر تنگدستی **هشت.** وفای تکالیف برابر وسع انسان

چهار. نهی از نزدیک شدن به فحشا و منکرات **نه.** رعایت عدالت در گفتار

پنج. حرمت کشتن نفس محترم **ده.** وفا به عهد الهی

انعام آیات ۱۵۱، ۱۵۲ و ۱۵۳

قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا
 أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا
 تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكَمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿انعام ١٥١﴾

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْكَيْلِ وَالْمِيزَانَ
 بِالْقِسْطِ لَا تُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَبِعَهْدِ اللَّهِ
 أَوْفُوا ذَلِكَمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿انعام ١٥٢﴾

وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكَمْ
 وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿انعام ١٥٣﴾

سفارش‌های خداوند به همه انسان‌ها (فرمان‌های ده‌گانه مشترک میان همه انبیاء(ع))

تدبر در آیات، ۱۵۱،
۱۵۲ و ۱۵۳ سوره انعام

... می‌پرسند: چرا قرآن کریم به مانند تورات ده فرمان ندارد؟ دستورات مهم توحیدی و اجتماعی در کوه سینا بر حضرت موسی(ع) نازل شد. (اعراف ۱۴۴ و ۱۴۵) به این فرامین در تورات و قرآن هم اشاره شده است.* بنا به یک مقایسه تطبیقی متوجه می‌شویم، ده فرمان قرآن، مبسوط و جامع‌تر می‌باشد؛ بُن‌مایه اخلاقی ده فرمان و **صراط مستقیم** که قرآن ترسیم می‌کند، انسان **خردمند** را برای تجهیز شدن و به سلامت رسیدن به **مقصد** و کسب رضای معبود و محبوب حقیقی تهییج و تشویق می‌کند و ضروریست در مورد آنها دچار فراموشی نشود. که گفت: **سعدی** رضای دوست طلب کن نه حظ خویش / عبد آن کند که رای خداوندگار اوست

* [آگاهی: ۱- ده فرمان بنی‌اسرائیل (پیمان‌های الهی و پیمان‌شکنان) (بقره ۸۳ و ۸۴)
۲- عبادت خدا و احسان به انسان‌های محبوب خدا (وظایف بندگان با خدا و جامعه نساء، ۳۶)]

تاکید تکالیف با قید تذکر (یادآوری)

... ذَلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ / انعام

واسطه العقد (ترجیع بند، نخ تسبیح) فرمان الهی

وفا به عهد الهی
وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا

وفای تکالیف
برابر وسع انسان
لَا تُكَلِّفُ نَفْسًا
إِلَّا وُسْعَهَا

نهی از نزدیک شدن به مال یتیم

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ
إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ

نهی از نزدیک شدن به فحشاء و منکرات

وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطْنٌ

وجوب احسان به والدین
و بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا

پیامبر (ص) عهده‌دار
تلاوت احکام الهی

قُلْ تَعَالَوْا
أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّي عَلَيْكُمْ

بگو: بیایید آنچه را پروردگار بر شما
حرام کرده است برایتان بخوانم

وفای عادلانه در خرید و فروش
وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ

حرمت کشتن نفس محترم

وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي
حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ

نهی از بی مهری به فرزندان بر اثر تنگدستی

وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ
نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ

ممنوعیت هر گونه شرک در ادیان الهی

أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا

عمل به ده فرمان، صراط مستقیم الهی

وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ
وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ

نتیجه تعقل و تذکر به ده فرمان، تقوا (خودنگهداری)

ذَلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ / انعام ۱۵۳

در صراط مستقیم ای دل کسی گمراه نیست حافظ

مدیریت ارتباطات و امور بین الملل، انجمن اسلامی، تدبر و تحقیق: استاد علی رجبی

سایا

فلسفه نبوت از دیدگاه علی علیه السلام

۱. تجدید میثاق فطری میان انسان و خدا

لَيْسَتْ أَدْوُهُمْ مِثَاقَ فِطْرَتِهِ تا وفا به پیمان فطرت را از انسانها مطالبه نمایند

۲. یادآوری نعمت های الهی بر بشر

وَ يُذَكِّرُهُمْ مِّنْ سِيِّئَاتِهِمْ و نعمتهای فراموش شده را به یادشان آورده

۳. تبلیغ احکام الهی و احتجاج بر آدمیان

وَ يَحْتَجُّوا عَلَيْهِمْ بِالتَّبْلِيغِ و با ابلاغ دستورات خدا حجت را بر آنها تمام کنند

[نهج البلاغه، خطبه اول]

۴. شکوفایی خردهای بشر

و يُثِيرُوا لَهُمْ دَفَائِنَ الْعُقُولِ
گنجهای پنهانی عقلها را آشکار سازند

۵. نشان دادن نشانه های قدرت الهی در جهان آفرینش به آنان

و يُرَوِّهُمْ آيَاتِ الْمَقْدِرَةِ مِنْ سَقْفٍ فَوْقَهُمْ مَرْفُوعٍ وَ مِهَادٍ تَحْتَهُمْ مَوْضُوعٍ وَ مَعَايشَ تُحْيِيهِمْ
وَ آجَالَ تُفْنِيهِمْ

نشانه های قدرتش را که بر سقف بلند آسمان آشکار است به آنها بنمایانند و هم آنچه را که بر روی زمین است و آنچه را که سبب حیاتشان یا موجب مرگشان می شود به آنان بشناسانند و از سختیها و مرارت‌هایی که پیرشان می کند یا حوادثی که بر سرشان می تازد، آگاهشان سازند

۶. اتمام حجت بر بشر

لَئَلَّا تَجِبَ الْحُجَّةُ لَهُمْ بِتَرْكِ الْإِعْذَارِ إِلَيْهِمْ
تا از آن پس، آفریدگان را حجتی نباشد و عذری نماند

سخن امام صادق علیه السلام درباره فلسفه بعثت پیامبران

از امام صادق علیه السلام درباره دلیل بعثت پیامبران سوال شد آن حضرت در پاسخ فرمود:

«ما به وجود خدای حکیم عقیده داریم، خداوند جسم نیست تا انسان ها با مشاهده او، با او گفتگو کنند و راه هدایت را از او فرا گیرند و ^۲ نیز همه انسان ها این شایستگی را ندارند که از طریق وحی با خداوند ارتباط برقرار کنند.

بدین جهت باید خداوند سفیرانی داشته باشد که آنچه خیر و صلاح بشر را برآورده می کند به آنان بیاموزند و آنان پیامبران الهی اند.»

[اصول کافی، ج ۱، کتاب الحجه، باب اول، روایت ۱]

حکمت بعثت در روایات

۱. اتمام مکارم اخلاق

پیامبر اکرم (ص): من برای تتمیم و تکمیل اصول و کرامت های اخلاقی مبعوث شدم.

إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ [بحار الانوار، ج ۱۶، ص ۲۱۰]

۲. گسترش رحمت

پیامبر اکرم (ص): بعثت پیامبران برای گسترش رحمت است.

إِنَّ اللَّهَ بَعَثَنِي بِالرَّحْمَةِ لَا بِالْعُقُوقِ [اصول کافی، ج ۲، ص ۱۵۹]